

Izložba štampe na ZZ-u, predložak za naslovnicu od 10. 10. 1930. koja reklamira Tipografijina izdanja

NEBODERI - simbol Amerike, predložak za naslovnicu od 23. 11. 1929.

COCTAILS U BARU / Naš otmjeni svijet, predložak za naslovnicu od 30. 1. 1932.

DAMA U KABRIOLETU 28. 8. 1926.

Slikar Otto Antonini prije 80 godina u Zagrebu je pokrenuo ilustrirani tjednik Svijet, naš prvi moderni magazin

SVIJET

Vanity Fair Kraljevine Jugoslavije

Tipografija d.d. Zagreb (osnovana 1920. god.), jedan od dva najveća novinska koncerna u državi, u vrijeme izlaska Svijeta izdaje još tri dnevna lista - Jutarnji list i Večer u nakladama od 30.000 primjeraka

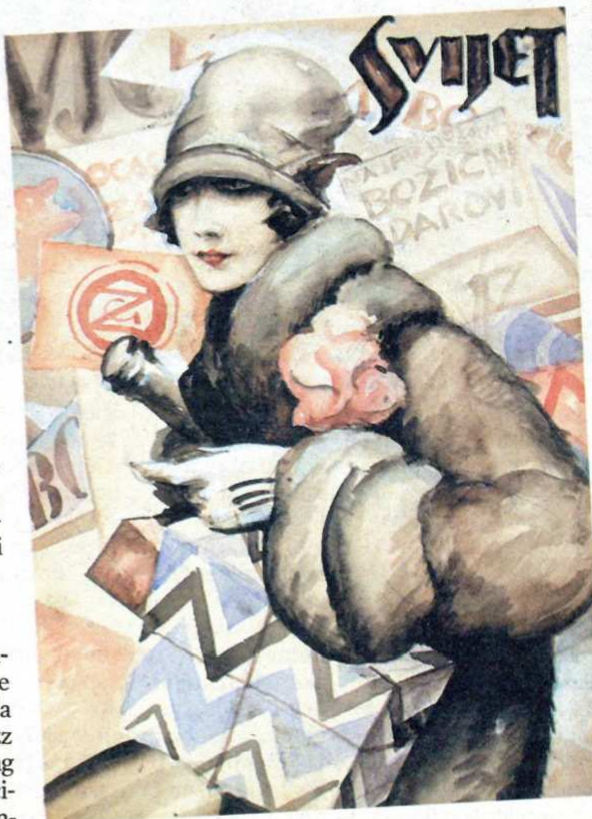
piše **ŽELJKA KOLVESHI**
muzejska savjetnica Muzej grada Zagreba

Prije 80 godina, u subotu 6. veljače 1926. godine, u Zagrebu je izišao prvi broj modernog magazina, ilustrirani tjednik Svijet (1926. - 1936.), časopis za društveni život. Realizacijom ideje njegova pokretača, prvoga urednika i stalnog ilustratora, slikara Otta Antoninija, u hrvatskom novinskom prostoru zasjale su dvije zvijezde. Prva je novi, sadržajno suvremeno koncipiran tjednik građanske orijentacije s prilogima iz društvene kronike u području zabave, mode, glazbe, umjetnosti, športa, filma i kazališta, politike i gospodarstva te putopisima, romanima u nastavcima, notama popularne lakoglazbene produkcije, humorom i zanimljivostima, domaćim i iz svijeta, novitetima i senzacijama, koji su, danas možemo reći, obilježili razdoblje ludih dvadesetih godina.

U STILU ART DECOA

Ukorak s nastupanjem nove epohe zajedničkih europskih pojava, sveprisutan je dekorativni stil art deco, koji obuhvaća bitne dimenzije vremena nazvanog "jazz age", "roaring twenties", pa i "swinging twenties" zbog sadržaja koji preplavljuju cijeli svijet, pa tako i Zagreb: to su jazz bandovi novog zvuka i novi plesovi, charleston i ludilo koje vlada za plesnom glazbom uz gramofon ili novoootvorenim Palais de dance klubovima, produkcije prvih zvučnih filmova,

sve kraća dužina haljima i kratke frizure, popularni bubikopf, izbori za Miss i ljepotice kupališta u ljetnoj sezoni, svijet noćnih

klubova, kabarea, revija i zvijezda, kao i novija tehnička dostignuća, avion i cepelin, veliki parobrodi i prekoceanska putovanja. Druga, ali ne manje sjajna zvijezda je Otto Antonini,

ni, koji uvodi novu likovnost dekorativizma u grafičko oblikovanje časopisa, art deco, po kojem će Svijet ostati jedinstvena pojava i sinonim za promociju tog stila u hrvatskom kulturnopovijesnom prostoru iz perspektive njegova medijskog utjecaja na formiranje pop kulture dvadesetih godina 20. stoljeća. Stalnim angažmanom u Svijetu, od samog početka izlaska do kraja 1932. godine, ostvario je stotine ilustracija za udarne vijesti na naslovnicama i poledinama, za specijalne prigodne brojeve, romane i tekstove novinara, koje su definirale vizualni identitet Svijeta čiji je grafički standard odgovarao svjetskom te bio osnova izdavačkog pothvata kojim je grafičko-nakladni zavod Tipografija krenuo u osvajanje nove publike i tržišta, kao, uostalom, i brojni časopisi tog tipa u svijetu poput pariških L'Esprit Nouveau, L'illustration, tadašnjeg američkog Varietyja, berlinskog modnog magazina Die Dame, Voguea, Fortunea.

Tipografija d.d. Zagreb (osnovana 1920.) u to je vrijeme jedan od dva najveća novinska koncerna u državi, izdaje tri dnevna lista, Jutarnji list i Večer u visokim nakladama od 30.000 primjeraka te Obzor malo manje uspješno, ali kako zadržava tradiciju vodećeg nacionalnog dnevnika i njegove uređivačke politike s orijentacijom na kulturu, te gubitke pokriva zaradom od drugih izdanja. U godini pokretanja Svijeta vodstvo nad Tipografijom preuzima dr. Milivoj Dežman, slijede promjene u najtiražnijem dnevniku, Jutarnjem listu, čijim je glavnim urednikom tada imenovan Josip Horvat, vrhunski novinar, publicist i književnik na hrvatskom obzoru, koji će obavljati taj posao

Božićni darovi, predložak za naslovnicu od 18. 12. 1926. (lijevo); Antonini s portretom supruge i sina, oko 1935. (gore); obitelj Antonini na ljetovanju, oko 1932. (desno)

sve do 1941. godine. Godinu prije, 1925., Tipografija je počela izdavati i prvi časopis namijenjen isključivo ženama, Ženski list, koji uređuje Marija Jurić Zagorka. Najveći Tipografijin konkurent, Jugoštampa, s drugim političkim predznakom, izdaje dnevnik Novosti i ilustrirani polumjesečnik Kulisa (pokrenut 1927.), ali upravo su novi sadržaji na ilustracijama Otta Antoninija učinili Svijet na-

ELEGANTNE TOALETE ZA VEČER I PLES
predložak za naslovnicu od 12. 12. 1931.

DAMA U PLAVOM
predložak za naslovnicu od 5. 3. 1932.

Zaštitni znak ilustriranog tjednika Svijet s objavom za pretplatu, 1926.

iglamuroznijim i najpopularnijim časopisom u zemlji. Njegov uzor su vrhunski časopisi u svijetu, čiju je razinu dosegno primjenjujući svoje vrsno crtačko znanje, već stečeno grafičko iskustvo te urođeni elitizam prema umjetnosti i životu, što se nadopunjuje posljednjim vijestima i fotografskim materijalima svjetskih novinskih agencija koje dolaze na adresu uredništva na Preradovićevu trgu 9.

IZVRJNI SURADNICI

Iako kao urednik potpisuje tek prvih 18 brojeva Svijeta (Antonini nikada nije bio u stalnom

radnom odnosu osim u OZEHA 1947. - 1953.), očito je da je on zacrtao uređivačku koncepciju koja se nije bitnije mijenjala sve do kraja. A da bi je mogao provoditi na zavidnoj kvalitativnoj razini, otpočetak je mogao računati na osigurane uvjete, kako one tehničke tako i na svoje suradnike. Tiskara Tipografije imala je najsuvremenije strojeve u državi te se Svijet tiskao u bakrotisku, a naslovnice i druge ilustracije u offsetu. Voditelj Litografskog odjela tiskare bio je Vladimir Rožankowski, iskusni grafički stručnjak, koji je još 1898. osnovao svoj Kromolitografski zavod i tiskaru u Zagrebu. Boljeg suradnika Antonini nije mogao naći jer su iza sebe imali uspješnu suradnju u umjetničko-satiričkom časopisu Šišmiš, koji je pokrenuo Antonini, a tiskao i izdavao Rožankowski. Izlazio je kao polumjesečnik tri godišta, 1915. - 1917., i tu je Antonini stekao svoja prva iskustva u grafičkom oblikovanju, dizajnirajući, kao i u Svijetu, naslovnice, reklame i ilustracije tekstova, ali u stilu secesije s naglašenim ekspresionizmom. Izvrsnim crtežom ostvario je brojne karikature, koristeći likovni izraz primjeren časopisu tog tipa, što će poslije modificirati u izradi krokisportreta znanih i neznanih osoba i događaja te koristiti prema potrebi u brojnim ilustracijama u Svijetu. Drugi, jednako važan suradnik, ali i osoba s kojom se profesionalno dobro nadopunjavao, bio mu je Zvonimir Vukelić, hrvatski književnik i novinar, feljtonist Jutarnjeg lista, poznatiji pod pseudonimom Zyr Xapula. Kao urednik u Svijetu, s iskustvom jednog od najstarijih profesionalnih novinara i reputacijom urednika našeg prvog ilustriranog tjednika, Ilustrovanog lista (1914.-1915.), pisao je satirične tekstove "male moment-sličice našega društva, naših ljudi, njihovih slabosti...", koji su govorili o tadašnjem društvu, jednako kao i Antoninijevi crteži, koji su kao ilustracija pratili tekst zasnovani na iskustvu ilustracija u Šišmišu. Otvorenost i širinu Svijeta u komentaru društvenih događanja pokazuje primjer gdje se u istom broju, od 9. veljače 1929., pojavljuje veliki prilog s Novinarskog plesa održanog 1. veljače u hotelu Esplanade, koji ga i tekstem i fotografijom predstavlja kao najelitniji događaj sezone (među gostima je i Antonini sa suprugom na fotografiji koja je zabilježila filmsko snimanje kao vrhunac večeri!), a samo nekoliko stranica dalje objavljen je Zyrovo tekst "Uoči Elitnog plesa novinara", u kojem na duhovit način ismijava sve okolnosti nerazumnih priprema i novčanih posljedica koje prate sudionike plesa. Autor je ilustracija, ustvari karikatura, Antonini, koji s dozom samoironije komentira događaj kojem je i sam prisustvovao. Pokretanje tjednika Svijet pratila je osmišljena reklamna promidžba. Početkom 1926.

tiskan je plakat i pretplatni listić koji najavljuju izlazenje novog tjednika početkom veljače. Antonini je autor likovnog rješenja, efektne kompozicije u namjeni tržišnog komuniciranja koja objedinjuje sliku i tekst u grafičkom oblikovanju, utemeljenom na stilizaciji i crno-bijelom kontrastu podloge i tipografskih znakova, s akcentom na crvenoj boji Globusa/Svijeta i bijelih novinskih listova koji lepršaju u tom univerzumu vijesti.

Naslov Svijet, ispisan bijelom bojom, kao i tekst najave, bazira se na tipografiji u funkciji prepoznatljivog znaka i rješenje je koje će postati zaštitni znak časopisa, a pojavljivat će se u svakom broju na prvoj stranici i zadržati sve do kraja 1936. godine, dokad izlazi u istom obliku. Pretplatnim listićima oglašavala se pogodnost pretplate uz snižene cijene za pretplatnike ostalih izdanja Tipografije - Jutarnjeg lista, Obzora i Večeri. Dakle, Svijet se mogao dobiti direktno na kućnu adresu, kupiti u kiosku, ili od kolportera na ulici, kako je ubrzo odobreno Zakonom o štampi.

ČASOPIS ZA KUĆNE BIBLIOTEKE

Svijet je pokrenut s idejom masovnog medija čiji je sadržaj namijenjen svim uzrastima širokog čitateljstva. Reklamirao se kao neizostavni inventar svake kućne biblioteke. Kako bi se osiguralo trajno tržište, marketinška kampanja je uključivala sljedeće: stranice brojeva u jednome polugodištu počinjale su sa 1 i numerički tekle do kraja posljednjeg broja da bi se, kako je zamišljeno, brojevi uvezivali i čuvali u knjizi po polugodištima. Već na kraju prvoga godišta Antonini je svojom ilustracijom za poledinu broja od 29. siječnja 1927. pokazao kako to izgleda: u kompoziciji mrtve prirode s cvijećem, statuom i ostalim predmetima, počast ima uvezana Knjiga II., I. godišta. Ob-

javlenu sliku pratio je tekst: "Ilustrovani tjednik Svijet, u sjajnom uvezu, uresom je svake naše kuće".

S vremena na vrijeme u svojim je ilustracijama Antonini znao diskretno uključiti i samoreklamu: na naslovnici predbožićnog broja jedna Marica nosi pod rukom puricu, ali i novi broj Svijeta, ili, na ilustraciji za tekst "Zagrebački tipovi s ulice", pojavljuje se i kolporter koji nudi sva Tipografijina izdanja pa i Svijet, ili, na naslovnici broja od 10.

listopada 1930., u povodu održavanja Izložbe štampe kao specijalne priredbe na Jesenskom zagrebačkom zboru, Antonini je rješenjem naslovnice reinterpretirao likovnost službenog plakata manifestacije pod nazivom "Izložba i sajam Centralnog naobrazbenog odbora saveza grafičkih radnika Jugoslavije", koji je izveo Atelier Tri, u korist svoje matične kuće istaknuvši njezina izdanja: u kompoziciji koja ilustrira proces tiskanja na velikom žutom plakatu koji izlazi pod valjcima pojavljuju se naznake izdanja Tipografije: Jutarnji list, Obzor, Večer, Svijet.

TKO JE OTTO?

Otto Antonini (1892 - 1959) iznimno je zanimljiva autorska osobnost čiji je opus bio gotovo neistražen i stoga je već desetljećima kao umjetnik prisutan tek na marginama hrvatske povijesti umjetnosti. Jedan je od onih umjetnika koji je uspio prepoznati vlastiti umjetnički nerv, prihvativši stil Art decoa gotovo urođen ovom slikaru - gentlemanu.

Njegov umjetnički interes i izraz je sinonim za kulturu življenja epohe, tj. zagrebački life style određenog društvenog kruga toga razdoblja. Kao tek diplomirani student, prima kartoline adresirane na Kavana "Corso", Zagreb. Njegove manire su ugladenost, strast putovanja. Privlače ga nove kreacije pariške mode, modernizam u urbanizmu, arhitekturi i dizajnu, izazovi letjelica, brzine automobila, član je Hrvatskog autokluba, prati utrke, a mondeni život provodi na večerima u njihovim društvenim prostorijama na Zrinjevcu br.19. Spremno prihvaća nove sportove, osnivač je i član Golf kluba Zagreb i igra golf na terenima u Maksimiru, član je kluba Marathon i vesla u kajaku na Savi. Govori talijanski i njemački, dobrodošao je u svakom društvu, član je žirija koji izabire Šteficu Vidačić za prvu Miss Jugoslavije 1926., kao i onog za izbor automobila, Concours d'elégance na Proljetnom zagrebačkom zboru 1932. godine. Prisutan je na društvenim događanjima, no uvijek s blokom i

U Muzeju grada Zagreba za rujan se priprema velika izložba posvećena Antoniniju

Svakodnevni prizor pred tiskarom »Jutarnjeg lista« i »Obzora«

Prvi novinarski ples u Esplanadi 4. veljače 1928.

Svijet je, uz odličnu Antoninijevu ilustraciju, uzdizao uspjeh bala

Sezona elitnih plesova počinjala je uoči poklada, od 6. siječnja, Sv. Tri kralja i trajala do Pepelnice, Čiste srijede. Prvi elitni ples zagrebačkih novinara održan je u subotu, 4. veljače 1928. godine, u hotelu Esplanade s velikim uspjehom, zaslugom glavnog aranžera, društvenog tajnika Slavka Wodwarške. Po uzoru na berlinski Presseball, priredjen je kao vrhunac pokladne sezone. Cilj mu je bio namaknuti sredstva za gradnju Novinarskog doma (sagrađen 1929. god. prema projektu arhitekta Brune Bauera). Prisutan je bio tout Zagreb, a Smaragdna dvorana hotela Esplanade bila je stjecište elegantnoga svijeta s mnoštvom dama i odličnika.

Novinarski ples se održao kao stalna institucija sve do 1941. Ustanovljen je stalni datum i mjesto održavanja, 1. veljače i Hotel Esplanade. No neki, poput urednika Jutarnjeg lista, Josipa Horvata, gledali su na Novinarski ples ne tako dobronamjerno. U svojim uspomjenama objavljenim u knjizi "Živjeti u Hrvatskoj 1900-1941." kritički piše o nerealiziranoj svrsi novinarskog doma koja se od prvobitne ideje o namjeni (društvena i stambena, kao rješenje za pitanje starih, nezbrinutih novinara) potpuno preusmjerila zbog prilika nakon uspostave režima 1929. godine. Prilog s bala u Svijetu od 18. veljače donosi brojne fotografije uzvanika, osoba iz javnog života, prvaka na političkoj, gospodarskoj, umjetničkoj i, dakako, novinarskoj sceni. U tekstu se uzdizao uspjeh bala do tada neviđenog u Zagrebu. Objavljena je Antoninijeva ilustracija na čitavoj stranici, izvrstan crnobijeli crtež na kojem je zabilježio eleganciju haljina i frizura po posljednjoj modi. Stilizirani likovi odišu profinjenošću kakvom ih je vidio njihov autor, dok fotografije često razotkrivaju grubu stvarnost. Za isti broj, kako je vrijeme poklada, Antonini radi i naslovnicu i poledinu na tu temu koje ponovno, u suprotstavljenom međuodnosu maskiranih, karikiranih likova u kovitlacu neobuzdane zabave s jedne strane i, s druge strane, simboličnih noćnih mora koje postaju objektivna stvarnost ujutro na Pepelnicu, predstavljaju stvarno lice ove epohe.

olovkom, skicira situaciju, osobe, toalete... Antonini je pravi primjer da je umjetnost odraz stila života, ne tek stila oblika. Godine 1913. diplomirao je slikarstvo u Zagrebu, tijekom 1914. boravio je u Sienni, gdje studira al fresco slikarstvo na Accademia Reale delle Belle Arti kao stipendist Društva umjetnosti.

UMJETNIČKA OBITELJ

No pravi dar za umjetnost stekao je u najužem krugu svoje obitelji, odrastanjem uz oca, poznatog slikara Marka Antoninija i majku, Klotildu Antonini, poznatu i priznatu umjetnicu. Još 1904. godine zagrebačke su novine donijele članak o ovom "umjetničkom paru" i njihovom atelieru u Pongračevoj palači na Jelačićevom trgu. Iako se po ocu trebao usavršiti i nastaviti karijeru kao freskist, situacija Prvog svjetskog rata i nemogućnost rada na tome polju usmjerili su ga prema grafici. Ne samo da se real-

grafičkog otiska već je očito bio predodređen za velike ideje pokretanja novih časopisa, Šišmiš 1915. god. i Svijet 1926. god., u kojima novum predstavlja ilustracija kao znak identiteta.

Iako vrlo mlad (Šišmiš pokreće s nepune 23 godine), u svojem je umjetničkom radu provodio načelo tadašnje Privremene više škole za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu o

izveden kao integralni dio cjeline, što varira prema sadržaju ili kadru kompozicije, stilizacijom pisma ili primjenom boje ili kombinirajući oboje.

Muzej grada Zagreba priprema veliku kulturno-lošku izložbu koja će se otvoriti u rujnu ove godine "Otto Antonini, slikar - gentleman / Svijet i noviteti ludih dvadesetih" u koncepciji koja će predstaviti Antoninija interpretacijom i prezentacijom njegova umjetničkog opusa, te njegova privatnog života kao autentične potvrde jedne strane života u Zagrebu, visokog društva kojem je i sam dijelom pripadao.

OTKUP DJELA

Zahvaljujući sačuvanoj autorovoj ostavštini u obitelji, te fotografskoj i arhivskoj dokumentaciji koja nam je ljubazno dana na uvid, bilo je moguće provesti opsežno istraživanje te postaviti elemente za revalorizaciju ovog umjetnika i rekonstrukciju vremena. Muzej je zacrtao i otkup Antoninijevih djela

koji sustavno traje već nekoliko godina, te će ovaj muzejski projekt biti zaokružen izložbom kao rezultatom sakupljačke politike Muzeja. Na izložbi će biti izloženi svi do sada otkupljeni radovi, kao i oni u privatnom vlasništvu, prvi put nakon 1932. godine, kada je održana jedina samostalna izložba slikara Otta Antoninija u zagrebačkom Salonu Ullrich. Nakon što Antonini napušta Svijet, od 1933. godine njegovo mjesto zauzima Pavao Gavrančić, jednako uspješno, no manje sveprisutno. Visoka razina grafičkog oblikovanja zadržana je prvenstveno suradnjom vrsnih grafičara poput Sergeja Glumca. Pred kraj izlaženja, 1936., na naslovnica prevladavaju reproducirana djela naših umjetnika ili vijesti u fotografijama te se s promjenom likovnog identiteta, u ozračju svih drugih promjena, gasi i ovaj ilustrirani tjednik koji je svojim ilustracijama ostvario standard vrhunskog magazina u okviru šireg europskog konteksta.

Prije večere na palubi parobroda Kraljica Marija 1931. (gore); Olga Antonini, umjetnikova supruga u društvu s gospođama Stopar, Heinzl (gradonačelnikova supruga) i Habsburg na Elitnom plesu novinara 4. veljače 1928. (desno)

izirao u pojedinačnim narudžbama za reklame, plakate, istraživao mogućnosti eksperimentiranja s fotografijom i raznim slikarskim tehnikama prema finalnom efektu

umjetničkom izrazu zajedništva svih grana umjetnosti i obrta promovirajući i interpretirajući različite sadržaje kroz ilustraciju. Antoninijevi originalni predlozi za naslovnice Svijeta uvijek sadržavaju i naslov "Svijet" koji je tipografski